

УДК 37.014.5.018.4(100)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2023.39.12033>

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ШЛЯХ ДО РЕГЕНЕРАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Валентина Деленко, Марія-Тереза Шоловій

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA–79005
valentya.delenko@lnu.edu.ua;
mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

Розглянуто поняття змішаного навчання, де акцентовано на комбінації традиційних та онлайн-методів. Наведено традиційну модель змішаного навчання та її основні елементи. Статтю присвячено детальному аналізу нормативних документів, у яких зазначено основні напрями і рекомендації щодо інтеграції цього підходу в освітню систему. Активне дослідження зарубіжних (зокрема, у США, Канаді, Австралії, Норвегії, Нідерландах) та вітчизняних практик дає можливість глибше розуміти особливості та виклики застосування моделей змішаного навчання у закладах вищої освіти. Особливу увагу приділено аналізу їх ефективності та впливу на якість навчання студентів. Прогрес у розвитку інформаційного-комунікаційних технологій, а також несподівана пандемія у всьому світі призвели до суттєвих змін у всіх сферах життя, зокрема в освіті, підсиливши необхідність адаптації та пошуку нових підходів до навчання.

Через зміни, що відбулися в освітній сфері, організація освітнього процесу зазнала значних коректив та оновлень. Однією з головних інновацій стало впровадження змішаного навчання. Докладно окреслено основні аспекти цього підходу, наведено можливості його застосування, а також вказано на конкретні переваги для студентів та педагогів. Окремо розглянуто технічні та організаційні проблеми, які можуть постати перед викладачами під час планування, організації та реалізації форми змішаного навчання в реальній практиці. Уточнено, що однією з головних особливостей змішаного навчання є динамічна взаємодія суб'єктів у освітньому процесі. Ця взаємодія ґрунтується використанні шляхом поєднання різних видів навчання, таких як дистанційне (онлайн) та традиційне (офлайн) навчання. З'ясовано, що більшість науковців підтримують думку, що змішане навчання – це не просто суміш різних форматів, а цілісний процес здобування знань, умінь і навичок, де головну роль відіграє поєднання сучасних та традиційних технологій навчання.

Виявлено, що, незважаючи на стійкий інтерес науковців до цієї проблеми та численні дослідження, сьогодні питання змішаного навчання як інноваційного шляху до регенерації сучасної освіти ще завжди залишається актуальним і не до кінця вирішеним. Це свідчить про складність і багатогранність цієї теми. Визначено, що особливого значення набуває проблема підготовки педагогів до організації

змішаного навчання у закладах вищої освіти. Справді, для ефективної реалізації такої моделі навчання педагоги повинні володіти не тільки традиційними методами викладання, а й сучасними технологічними інструментами. Тому вивчення цього аспекту, а також розробка програм підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у контексті змішаного навчання є пріоритетним для сучасної освітньої системи.

Ключові слова: змішане навчання, моделі змішаного навчання, закордонний досвід, освіта.

Постановка проблеми. Регенерація застарілих навчальних підходів та методів супроводжується стрімким розвитком інформаційних технологій. Відповідно, перед освітньою галуззю постають нові виклики, питання та проблеми, які є відповіддю на глобалізацію, інформатизацію та взагалі на сучасний темп життя. Впровадження нових технічних засобів у освітній процес сприяє підвищенню інтерактивності навчання, пізнавальної діяльності студентів, розвитку їх креативності, творчості та самостійності. Освітній простір останніми роками зазнав значних змін. Час пандемії та воєнного стану вніс свої корективи в навчальний процес, все більше приділяли увагу альтернативним формам навчання, якою і є форма змішаного навчання.

Стан дослідження. Тему змішаного навчання можна простежити у працях зарубіжних дослідників та науковців, а саме у працях Й. Хофманн, Р. Сченк, Д. Нагель, зокрема у працях вітчизняних дослідників, таких як О. Кривонос, О. Рафальської та Н. Рашевської. Оскільки змішане навчання постійно доповнюється, видозмінюється та поняття «змішане навчання» по-різному інтерпретується, теорія змішаного навчання потребує подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Змішане навчання поєднує елементи як традиційного присутнісного навчання, так і дистанційного навчання. Цей підхід стає все більш поширеним у сучасних освітніх системах, охоплюючи вищу, середню та початкову освіту, а також навчання протягом життя [1].

У контексті змішаного навчання традиційне присутнісне навчання відбувається у навчальному закладі під керівництвом викладача, тоді як дистанційне навчання може містити онлайн-курси, вебінари, відеолекції, навчальні платформи або інтерактивне навчання за допомогою ІКТ [2].

Змішане навчання призначене для оптимізації процесу навчання, поєднуючи переваги обох форм – присутнісного та дистанційного навчання. Воно може допомогти забезпечити гнучкість навчання, посилення самостійності студентів, активне використання технологій, індивідуалізацію навчального процесу та підвищення його ефективності. Змішане навчання дає можливість студентам вчитися власним темпом, використовувати різні ресурси та отримувати більш персоналізовану підтримку. Водночас воно зберігає важливі аспекти традиційного навчання, такі як особистий контакт з

викладачем та ровесниками, які стимулюють соціальне навчання та групову взаємодію [3].

Однак змішане навчання також потребує адекватних технологічних ресурсів, компетентності викладачів у використанні технологій та ефективного планування, щоб гармонійно поєднувати обидві форми навчання.

З огляду на розвиток цифрових технологій та поступову інтеграцію їх у систему освіти, поняття змішаного навчання (blended learning) стає все більш актуальним як в Україні, так і на міжнародному рівні.

Сучасний стан змішаного навчання в Україні відображає багато з тих самих тенденцій, що й в інших частинах світу. Через те, що Україна активно розвиває цифрову інфраструктуру, з'являється все більше можливостей для впровадження змішаного навчання в школах та вищих навчальних закладах. Проте є чимало викликів, зокрема: неоднаковий доступ до технологій та інтернету, а також необхідність у професійному розвитку вчителів, викладачів щодо ефективного використання цифрових технологій у навчанні.

Україна, як і багато інших країн, активно інтегрує змішане навчання у свої освітні системи. Це відбувається в рамках ширшого процесу модернізації освіти та інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

Навчальні заклади в Україні почали впроваджувати змішане навчання після впровадження «Закону про вищу освіту» 2014 року, який дозволив дистанційне навчання у вищих навчальних закладах [3]. Останні події в країні прискорили впровадження змішаного навчання завдяки поширенню ІКТ та підвищенню доступу до інтернету [5].

Однак використання змішаного навчання в Україні ще перебуває на початковому етапі. Виклики, з якими зіткнулися освітні заклади, охоплюють відсутність технологічної готовності деяких викладачів та студентів, обмежений доступ до надійного інтернету в деяких регіонах та необхідність адаптації навчальних планів і матеріалів до формату змішаного навчання [5].

Закон України «Про освіту» стверджує, що нове покоління потребує модернізованої моделі навчання. Особливо гостро відкрилося це питання під час пандемії та впровадження епідеміологічних обмежень. Незважаючи на перші згадки змішаного навчання за кордоном ще 1995 року, в Україні впровадження саме змішаного навчання відбулося дещо пізніше. Зокрема, розвиток інформаційних технологій, які володіють різноманітністю онлайн-інструментів, застосунків, платформ, вплинув на глобалізацію застосування змішаного навчання як переваги над традиційною формою навчання. Поняття «змішаного навчання» закордонні та українські дослідники трактують по-різному. Хтось акцентує на технологічності й поєднанні традиційної та онлайн-взаємодії учасників навчання. Хтось – на методиках і педагогічних моделях.

На нашу думку, змішане навчання передбачає застосування онлайн-технологій і навчання в аудиторії, а також підходи та методики, які дають змогу ефективно їх поєднувати. Кожен із цих складників визначальний. Без них змішане навчання не буде ефективним.

Отже, визначення О. Кривоноса – «змішане навчання – це освітня концепція, в рамках якої студент отримує знання і самостійно (онлайн), і очно (з викладачем)», – розглядаємо як оптимальне. Цей підхід у навчанні дає можливість контролювати час, місце, темп і спосіб вивчення матеріалу [5].

Більшість із програм змішаного навчання містить одну із моделей:

1. *Ротаційна модель* – це модель, у якій студенти чергують онлайн- та офлайн-частини за певним графіком. Ці частини можуть охоплювати: роботу у невеликих групах чи цілим потоком, групові проекти, індивідуальну роботу з викладачем та письмові завдання.

Своєю чергою ротаційну модель поділяють на ще чотири види:

а) *ротація за станціями*. У такій моделі студенти працюють в аудиторії і за визначеним графіком проходять окремі станції. Тобто чергують різні види діяльності: групову роботу, роботу над проектом і роботу з викладачем. Частина завдань вони обов'язково виконують онлайн. Станції можуть охоплювати як індивідуальну роботу чи роботу у групах, так і роботу цілим потоком;

б) *ротація за лабораторіями*. Модель схожа на попередню, проте у ній студенти змінюються не в межах аудиторії, а в межах навчального закладу. Однією зі станцій є не просто робота онлайн, а робота в окремому приміщенні;

в) *чергування*. За такої моделі студенти за визначеним графіком змінюють онлайн-частину вдома на офлайн-частину в аудиторії. Тобто вдома вони засвоюють теоретичний матеріал та переглядають лекції. А в аудиторії працюють з викладачем чи у групах над практичними завданнями та проектами.

2. *Гнучка модель* – модель змішаного навчання, за якої онлайн навчання є основою навчання студентів, навіть якщо воно іноді спрямовує їх до офлайн-дій. Студент рухається за індивідуально налаштованим, плавним графіком, а викладач своєю чергою веде облік успішності, надає консультації та індивідуальний зворотний зв'язок.

3. *Модель самостійного змішування* (з англ. *self-blend*, або ж *A La Carte model*) – курс, у якому студент проходить навчання цілковито. Ця модель відрізняється від онлайн-навчання тим, що онлайн вивчають тільки один предмет. Натомість інші предмети студенти проходять за традиційною формою навчання.

4. *Поглиблена віртуальна модель* – курс або предмет, у якому студенти потребують очних занять зі своїм кваліфікованим викладачем, а потім можуть виконувати решту роботи віддалено від очного викладача [3].

Це відомий перелік, але не єдиний, а сама класифікація – досить умовна. Важливі самі базові підходи до реалізації будь-якої моделі змішаного навчання. Тому нам, педагогам, варто формулювати власну модель, постійно її доопрацьовувати та вдосконалювати. Під час створення власної моделі змішаного навчання потрібно прагнути досягнути повного занурення студентів у освітній процес.

Змішане навчання є досить новою формою навчання в Україні та потребує високого професіоналізму самих викладачів та більшу часову затратність для викладачів у підготовці, проте налічує такі переваги під час реалізації: ефективне використання часу; гнучкість; більший вибір засобів діагностики; інтерактивність; навчання в командах (змішане навчання – це командний вид діяльності, який робить процес навчання соціальним і прозорим); виконання частини роботи у звичних комфортних умовах; урахування індивідуальних характеристик учнів у організації взаємодії з педагогом.

Із низкою переваг водночас постають і негативні сторони змішаного навчання, які Дж. Хофманн розділяє на такі підтеми, як: технічні виклики, які постають новим викликом не лише для студентів, а й для самих педагогів, а саме покрокове пояснення застосування нових технічних засобів, своєю чергою навчання педагогів щодо онлайн-ресурсів; організаційні виклики, які постають перед дослідниками через постійний моніторинг успішності та ефективності змішаного навчання та його переваг над традиційною формою навчання; «проблеми навчального дизайну», що є постановками проблем щодо питань «як» навчати, а не лише чому, підбір ефективних засобів досягнення поставлених цілей, підтримка інтерактивних онлайн-застосунків, заохочування студентів виконувати самостійні форми роботи та забезпечення координації усіх елементів курсу [3].

Упродовж останніх років було проведено декілька ініціатив з метою подолання цих викликів змішаного навчання. Наприклад, проєкт «Відкрита освіта України» сприяє створенню онлайн-курсів та платформ для підтримки змішаного навчання [1]. Також було внесено зміни в освітню політику, щоб сприяти впровадженню та поширенню змішаного навчання.

Іноземний досвід змішаного навчання відкриває широкий спектр практик і стратегій, які можна адаптувати для покращення змішаного навчання в Україні. Декілька країн, зокрема, США, Канада, Австралія та багато країн Європи, з успіхом упроваджують змішане навчання на різних рівнях освіти.

У США, наприклад, змішане навчання стало основою багатьох навчальних програм у школах і університетах. Це було підтримано інвестиціями в технології, професійним розвитком учителів та створенням підтримуваних інфраструктур для навчання [6]. Програми, такі як Stanford Online та MITx, використовують змішані моделі для надання курсів високого рівня якості від світових лідерів у освіті [6].

У Європі країни, такі як Норвегія та Нідерланди, вже довгий час упроваджують змішане навчання на університетському рівні. Наприклад, University of Twente в Нідерландах розробила програму «Т-шейпед професіоналів», яка використовує змішаний формат для підготовки студентів до роботи в міждисциплінарних командах [6].

У Австралії змішане навчання широко використовують у педагогічних програмах для підготовки вчителів. Програми, такі як вчительська програма University of New South Wales, використовують змішаний формат, щоб дати студентам можливість здобувати теоретичні знання онлайн, а потім застосовувати їх під час практики в реальних класах [6].

Змішане навчання стає все більш поширеним як в Україні, так і за кордоном, пропонуючи нові можливості для студентів та викладачів. Хоча основні принципи та механізми змішаного навчання є загальними, конкретні форми його реалізації можуть суттєво відрізнятися залежно від контексту.

Україна розпочала впровадження змішаного навчання на державному рівні, особливо в контексті вищої освіти. Проте змішане навчання все ще перебуває на початковій стадії розвитку, та існують виклики, які потрібно подолати, включаючи технологічну готовність та доступ до інтернету. Для порівняння, в країнах за кордоном, таких як США, Канада, Австралія та країни Європи, змішане навчання вже широко використовують та інтегрують в освітній процес.

Незважаючи на ці відмінності, існує багато спільних рис, що збігаються у змішаному навчанні в Україні та за кордоном. Обидві сторони визнають важливість інтеграції технологій у навчальний процес, використання гнучкості змішаного навчання для підтримки індивідуального навчання та необхідність професійного розвитку для викладачів у цьому контексті.

На нашу думку, майбутнє змішаного навчання має дуже обіцяючий вигляд. Воно продовжуватиме свій розвиток та широке поширення як в Україні, так і в світі. Змішане навчання має потенціал зробити освіту більш доступною, гнучкою та персоналізованою, допомагаючи студентам навчатися відповідно до їх власних потреб та обставин. Проте це також потребує від педагогів, освітніх фахівців, студентів та політиків активно працювати над подоланням викликів та пошуків найкращих способів використання цих нових можливостей.

1. Відкрита освіта України. URL : <https://openedu.com.ua/> (дата звернення: 10.09.2023).
2. Змішане навчання. Як вчителі працюють і офлайн, і онлайн. URL : <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-vchyteli-pratsyuyut-i-oflajn> (дата звернення: 10.09.2023).
3. Змішане навчання: сутність та переваги URL : <https://www.verkhnovyzyntskashkola.org> (дата звернення: 10.09.2023).
4. *Кривонос О. М.* Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні : навч. посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 182 с.
5. *Кухаренко В. М.* Змішане навчання. Вебінар. URL : <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended> (дата звернення: 10.09.2023).
6. Blended Learning Defined. URL : <https://www.panopto.com/blog/what-is-blended-learning/> (дата звернення: 10.09.2023).

References

1. Open education of Ukraine. URL : <https://openedu.com.ua/> (date of application: 10.09.2023).
2. Mixed learning. How teachers work both offline and online. URL : <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-vchyteli-pratsyuyut-i-oflajn>
3. Blended learning: essence and advantages. URL : <https://www.verkhnovyzyntskashkola.org> (date of access: 10.09.2023).
4. Krivonos, O. M. (2013). *The use of information and communication technologies in education* : education. Manual. Zhytomyr : Department of ZhDU named after I. Franka, 182 p.
5. Kuharenko, V. M. Blended learning. Webinar. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended> (access date: 09/10/2023).
6. Blended Learning Defined. URL : <https://www.panopto.com/blog/what-is-blended-learning/> (date of access: 10.09.2023).

*Стаття: надійшла до редколегії 09.09.2023
доопрацьована 21.09.2023
прийнята до друку 25.09.2023*

BLENDED LEARNING AS A WAY TO THE REGENERATION OF MODERN EDUCATION

Valentina Delenko, Maria-Tereza Sholovii

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005
valentya.delenko@lnu.edu.ua; mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua*

The the concept of blended learning, emphasizing the combination of traditional and online methods is discussed. The traditional model of blended learning and its key elements is presented. The article is dedicated to a detailed analysis of regulatory documents, outlining the main directions and recommendations for integrating this approach into the educational system. Active research of foreign practices (specifically in the USA, Canada, Australia, Norway, and the Netherlands) as well as domestic ones allows for a deeper understanding of the specifics and challenges of applying blended learning models in higher education institutions. Special attention is given to analyzing their effectiveness and the impact on the quality of student education. The progress in the development of information and communication technologies, coupled with the unexpected global pandemic, has led to significant changes in all areas of life, especially in education, intensifying the need for adaptation and exploring new learning approaches.

As a result of the changes in the educational sector, the organization of the educational process has undergone significant adjustments and updates. One of the key innovations has been the implementation of blended learning. The article comprehensively outlines the main aspects of this approach, highlights its application possibilities, and points out specific benefits for students and educators. It separately discusses technical and organizational challenges that educators might face when planning, organizing, and implementing blended learning in real-world practice. It is clarified that a primary feature of blended learning is the dynamic interaction of participants in the educational process. This interaction is based on a combination of various types of learning, such as remote (online) and traditional (offline) learning. It should be emphasized that most scholars support the idea that blended learning is not merely a mixture of different formats but an integrated process of acquiring knowledge, skills, and abilities, where the combination of modern and traditional learning technologies plays a pivotal role.

It has been found that, despite the sustained interest of scholars in this issue and numerous studies, the topic of blended learning as an innovative way to rejuvenate modern education remains relevant and not fully addressed to this day. This attests to the complexity and multifaceted nature of this subject. It's determined that the preparation of educators for the organization of blended learning in higher education institutions is of particular significance. Indeed, for the effective implementation of such a learning model, educators must be proficient not only in traditional teaching methods but also in modern technological tools. Therefore, studying this aspect, as well as developing programs for training and upgrading the qualifications of teaching staff in the context of blended learning, is a priority for the contemporary education system.

Keywords: blended learning, blended learning models, foreign experience, education.